

Ти, криштальний Олеже...

Ведучий рубрики **Микола МАНЬКО**, директор Державного історико-культурного заповідника м. Острога

Сімдесят п'ять років тому – 10 червня 1944 р. – під час чергового допиту в гестапо на території концтабору Заксенгаузен був закатований нацистами видатний український поет, археолог і організатор визвольного руху Олег Олександрович Кандиба, що народився на Волині у Житомирі 8 (21) липня 1927 року. Як і батько – Олександр Іванович Кандиба, він же класик української поезії Олександр Олесь, – його син теж увійшов в історію під псевдонімом, утвореним від власного імені – Олег Ольжич.

Місцем його становлення стала Прага, куди він відбув із матір'ю з підрадянської України для возз'єднання з батьком-емігрантом. У всіх трьох іпостасях (література, наука, революційна боротьба) свого короткого 37-річного життя Олег Ольжич устиг зробити надзвичайно багато. Надбанням європейської археологічної науки стали його самостійні оригінальні дослідження галицької мальованої кераміки доби неоліту, яку сучасні вчені пов'язують із трипільською культурою. Як поет Олег Ольжич був одним із найпомітніших представників Празької школи, куди належали також випускниця середньої жіночої школи в Острозі Оксана Лятуринська й син і внук священників с. Милятин на Острозьчині Олекса Стефанович. Найвідоміший поетичний твір Ольжича – цикл «Не-

знаному воякові» присвячений революціонерам, бойовикам та агітаторам революційного підпілля на західноукраїнських землях під польською займанщиною.

*«Державу не твориться в будучині,
Державу будується нині.
Це люди – на сталь перекуті в огні,
Це люди – як брилі камінні...
Захочеш – і будеш. В людині – затаєм,
Лежить невідгадана сила».*

Ці свої поетичні рядки він виправдовував роками своєї революційної діяльності – як засновник і керівник Культурної референтури Організації українських націоналістів, членом якої був із 1929 року, та очільник її Революційного трибуналу, особа з найближчого оточення полковника Євгена Коновальця, а пізніше – перший заступник полковника Андрія Мельника, активний учасник проголошення державності Карпатської України та її збройної боротьби з угорськими окупантами. У 1942 році з'їзд ОУН мельниківців у Почаєві на Волині обрав Ольжича керівником її структур на окупованих гітлерівцями українських землях, а після арешту нацистами Андрія Мельника він став головою Проводу українських націоналістів. Був заарештований гестапо у Львові у травні 1944 року. Син поета-революціонера народився вже після загибелі батька в Заксенгаузені.

Найкращим пам'ятником Олегу Ольжичу стали поезії, написані сином Острозької землі Олексою Стефановичем як за життя побратима, так і в пам'ять про нього.

О. ОЛЬЖИЧЕВІ

Крута дорога із Крут,
Та вірмо, рушивши нею:
Нелюдські міцний цей люді
І вийде він ще на суд
Не судженням, а суддею.
Прага, 1942.

МОЛИТВА (Чи на рідних полях...)

Чи на рідних полях,
Чи в чужій стороні,
Осінило чи ні
Святохреснеє рам'я, –
Вам усім, хто поляг
За тризубовий стяг –
Вічна пам'ять!
Ви, ким ведено бій,
Вірні Симон, Євген,
Ви, без ліку і ймен,
Ти, криштальний Олеже, –
Всіх крилом вас покрий,
Михаїле святий,
Божий стратегі!

Міттенвальд, 1946

ПАМ'ЯТІ ОЛЬЖИЧА

Перед Силою сил
став, як і кожен:
«Ольжич еси?»
– «Так, Боже».
«Одведи.
Знаєш, куди».
Підійшов
Подібний до тебе, як брат,
Тільки крилат
І не вдягнен у кров.
І повів на сповиту у гуд
Багряную хмару,
Де чекали лави з-під Крут
І Базару.

Міттенвальд, 1949.